

број /224/

јул – децембар 2020. године

мушки примерак

Редакција захваљује ујрави и колеџама
Библиошке трага Београда
на професионалној сарадњи и помоћи.

Књижевни магазин

Оснивач и издавач: Српско књижевно друштво
Редакција: Француска 7, уторком 11–13 часова
тел/факс: (011) 262-88-92; (011) 328-85-35;
e-mail: kmagazin@beotel.rs
e-mail: knjizmag@gmail.com
За издавача: Славољуб Марковић
Уредништво: Драгица Ужарева, Јана Алексић,
Борис Булатовић, Марко Крстић, Филип Грбић

Главна уредница: Слађана Илић
Графичко обликовање: Милан Богдановић
Лектура и коректура: Студио Знак, Београд
Штампа: Студио Знак, Београд

Жиро рачун: 200-2722050102033-49

ИЗЛАЖЕЊЕ „КЊИЖЕВНОГ МАГАЗИНА“
ПОМАЖЕ МИНИСТАРСТВО КУЛТУРЕ
И ИНФОРМИСАЊА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Садржај

У ПРВОМ ЛИЦУ

Сања Милић: разговор са Милом Ломпаром /2/

СУШТИ ПОСЛОВИ

Милан Алексић /5/

ГРЕЈАЊЕ СВЕТА

Никола Живановић /8/

Енес Халиловић /8/

Слободан Јовић /9/

Спасоје Јоксимовић /11/

Радомир Д. Митрић /14/

КЛАСА, КЛАСИКА

Павле Угринов /17/

БЕСКРАЈНИ, ПРОЗНИ КРУГ

Горан Петровић /21/

Драган Станишић /24/

Жарко Радаковић /26/

ПРОЗА НА ПУТУ

Коста Миловановић /27/

Александар Ђукић /31/

ПРЕВОДНИЦА

Иван Блатни /32/

Броњислав Мај /34/

Јахим Топол /35/

Петер Хандке /38/

Адам Загајевски /40/

КО ТО ТАМО ЧИТА

Милета Аћимовић Ивков /43/

Александар Б. Лаковић /45/

Горан Максимовић /47/

Кристијан Олах /50/

Драган Бабић /52/

Милош Јоцић /54/

Милан Ђорђевић /56/

Жарко Миленковић /58/

Владан Бајчета /60/

Никола Маринковић /61/

Игор Перишић /64/

ФИУ

Сергеј Аверинцев /67/

КОЛОСАЛНО ПАРАДОКСАЛНО

Милан Р. Симић /74/

Ликовни прилози и корице: Коста Миловановић, академски сликар

стваралаштва и њиховог статуса, у књизи симболичног наслова *Прохуја*, и то у смислу стваралачког веровања у магију стиха, песме и песника (*Има дана/када све може бити њесма... Ишчекивање некој ко неће доћи*). Не треба заборавити да *Песма је мала аутобиографија/видљива у рејским тренуцима* (песма „Ана Бландијана”). Истовремено, у „Најбољој песми” и у „Песми / комад хартије” (и не само у њима) очите су и медитације о опстанку, које претрајавају током читаве књиге.

Осим тога, песник пева и слави вечност поезије и митолошких симбола (*Иако сам јој остјао само ја / није усамљена – песма „Муза у Топчидерском парку”*). Наиме, у *Топчидеру као галерији/Украсној жбуња и дрвџа* сместила се (*дошла из вечної сјаја*) и скулптура – „фигура” „Жетелица” која *ником не смејта/Лейа од бола и шрејџа* (све песме у *Жетелици* су безимене). Након дугогодишњег и скоро свакодневног дијалога и упознавања са „Деметром у Београду” (*Хџео сам и ја да ујамџим/Речи шџо ником нећеш дајти*) очекиван је однос песника према њој, као божанству (*џосџоји да буде сама, Можда ње никад није било/Ал је била џошребна свџу... У шџој скулџшурџи шраје шјајна*), што она и јесте, али је и симбол лепоте и љубави (*Лейџа је џосџала бисџа... Љубав чисџа ко васиона, И онај џољуб који шраје/Целој живоџа не џресџано, Умејношџи нема камена који може да дочара/Облик њеној рамена, Лейа као усџомена, Од леџоше шџи биће џламџи... швоја џубав још се џамџи, Ко скулџшурџа си увек млада/И све је швоје оживело*). У тренуцима исповести у овој глобификацији „блиставе бисте” песник је пронашао свог вечника и жељу да и њега заветно представља (*Пред шџобом сам и ја скулџшурџа, И*

ако се више не враџим/Она сџоменик нек ми буде).

Један од разлога учесталих песникових дијалога са „Жетелицом” и дрвџем у Топчидерском парку, јесте покушај да се избегну и скрајну из видокруга метеж, хаос, апсурд и привид који су нас испунили: *Лейџа није безнадежна / Кад џиџам шџа ће шјако нежна / У овом свџу суровосџи*, који је песник Лакићевић нарочито представио у циклусу „Албум сенки” у књизи *Прохуја*, у којем се посебно осликава данашњи апсурд у којем нестаје прошлост, још увек успоменама жива у свом окружењу, као што песник на бувљацима и другим сведоцима транзиције, уочава емоције и делове бившег живота (и прошлости, дакле), што се дешава у песми одговарајућег наслова – „Бувљак памћења”. Тако за *изложене џоловне књџе* песник, неочекивано, каже да оне *џохабане, ошџећене, неџошребне / личе на шџолике избџелице / којима се на лицу остјарелом / чџџа садашња шџуџа / и некадашња сјај* (песма „Некадашњи сјај”), што не би требало да заборавимо.

Горан Максимовић

ИЗУЗЕТНОСТ ЛИРСКОГА ГОВОРА

Тања Крагујевић, *Extravaganza*,
Чигоја штампа, Београд, 2019.

Изузетност лирског говора Тање Крагујевић (Сента, 1946), у најновијој збирци пјесама *Extravaganza*, наглашеним лирским језиком, духовношћу и осјећајношћу, исказана је кроз три доминантна свијета: објективни, субјективни и метафизички. Први лирски свијет предочава њен ди-

јалог са објективном стварношћу, са доминантним сликама града и његове периферије, као и судбином савременог човека у том окружењу. Други лирски свијет изразито је субјективан и предочава пјесникињин лични доживљај свијета који је окружује, људи са којима се свакодневно или повремено сусреће, као и свеколиких појава са којима се суочава. Трећи лирски свијет је метафизички интониран и успоставља пјесникињин дијалог са свијетом „над нама” и вишим сферама духовности у којима препознаје уточиште од свакодневне и често сурове стварности. Обједињавањем, понекад симбиозом, а понекад синтезом, та три лирска свијета, Тања Крагујевић је створила значењски богат рукопис који подстиче читаоце да уживају у поезији и да истовремено промишљају о најсложенијим аспектима савременог живота и човјекове судбине. То је био један од естетских аргумената којима се руководио књижевни жири за престижну пјесничку награду „Раде Драинац” и додјелио је Тањи Крагујевић непосредно за ову књигу, а преко ње посредно и за читав њен богати пјеснички рад, ове 2020. године у оквиру манифестације „Драинчеви дани” у Прокупљу.

Лирски сусрет са објективном стварношћу толико је снажан и доминантан у пјесништву Тање Крагујевић да се на крају појављује једно поглавље, насловљено „У подножју песме“, у коме су дати прозни записи и коментари, нека врста лексиконских одредница, појединих појмова/топоса/метафора који се претходно појављују у стиховима ове књиге. Захваљујући томе, разоткривен је читав један низ појава из савременог живота, из градског амбијента и са његове периферије, који су непосредно утемељени у подножју написаних пјесама. Тако се изнова упознајемо или подсјећамо са значењима појма „блокеј“ (металне плочице за заштиту врха ципеле или потпетице), *калдрме* (неравне каменом поплочане улице). Запис о соли искоришћен је за подсјећање на историју главне Железничке станице у Београду, која је грађена између 1882. и 1885. године, а разграђена у наше несрећно и хаотично доба, средином 2018. године. Сличне

записе проналазимо о „Галерији Графичког колектива“, која је основана 1949. године и усељена у туђи простор, а затим је исељена са те локације 2018. године, након што су стварни власници зграде успјели да је поврате у процесу реституције. У међувремену је читав тај простор захваљујући креацији чувеног архитекта Пеђе Ристића постао сам по себи „уметничко дело“, али нико није имао способности/воље/жеље да једну ранију правну и идеолошку неподштину исправи на неки други и бољи начин. У сваком случају, казивање о „Галерији Графичког колектива“ израсло је у симбол наше трагичне новије историје и бројне парадоксе који прате нашу прошлост и садашњост. У запису „Праизведба“ дата је мала историја превођења на српски језик Сервантесовог романа *Дон Кихот* и његовог постављања на сцене београдских позоришта. Осврт је започет од 1895. године и чувеног превода Ђорђа Поповића Даничара, преко 1988. године и превода Бранимира Живоиновића, па све до најновијег превода Александре Манчић 2005. године. Овај трећи превод за пјесникињу је нарочито изазован јер је понудио и нешто измијењени наслов дјела, па се умјесто оног свима нама блиског и познатог *Велеумној њлемеића Док Кихотша од Манче*, у новом времену појавио и нови наслов *Машинџлави идалџо Дон Кихотше од Манче*.

Један од најпотреснијих лирских записа настао је уз пјесму „Пут белих костију“ у којем је описано приградско насеље Бусиде које је формирано 1997. године на периферији општине Земун, а населиле су га избјеглице и страдалници са простора Републике

Српске Крајине и дијелова Хрватске и Босне, који су протјерани из својих села и градова послје војне операције „Олуја“. Пјесма је иначе настала на „Дан избеглих“ у Бусијама, 4. августа 2016. године. Настанак пјесме „Пепео“ објашњен је у запису који приказује велики љетни пожар 2018. године у градићу Мате у Грчкој, недалеко од Атине, као и огромну трагедију мјештана који су или пострадали у ватреној стихији, или су касније исељени. Као симбол те трагедије издвојена је судбина деветогодишњих сестара близнакиња, Софије и Василики. Запис који је настао уз пјесму „Пред пут“ представља осврт на слику Оље Ивањицки „Мона Лиза и револвераш“, а истовремено и подстицај да нас подсети на 1957. годину и постанак групе *Мегијала* коју је тада, и у тим идеолошки смутним временима, покренула једна група младих, а изнад свега храбрих и талентованих људи, попут Милића од Мачве, Леонида Шејке, Мира Главуртића, Оље Иваницки и других.

Настанак пјесме „Black to Black“ инспирисан је трагичном судбином младе енглеске поп пјевачице Ејми Вајнхаус и њеним посљедњим концертном у Београду, 19. јуна 2011. године. Неколико дана након тог прекинутог концерта Ејми је преминула и заувјек се преселила у један виши и духовно праведнији свијет. Насловна пјесма „Extravaganza“ пропраћена је записом о очаравајућој врсти мачке, укрштене између дугодлаке персијске и бурманске мачке, која се рађала са плавим очима, а касније би добијале сиву и златну боју која је плијенила својом дубином и спектром прелива. Пјесма „Један човек, једна жена“ посвећена је савременој судбини „Махоук“

племена Индијанаца из рода Ирокеза, који су били некад настањени западно од Шенектедија у Њујорку. У својој бурној историји били су познати као људи који се нису бојали висина па су их називали „Небеским шетачима”. У савременом добу постали су познати по томе што су били најбољи грађевински радници који су се истицали у градњи огромних небодера, попут Емпајр Стејт Билдинга. Захваљујући томе постали су инспирација храбрим грађевинарима тих небеских конструкција по читавом свијету. Истовремено, наведена пјесма је инспирисана и судбином југословенске поетесе Весне Парун. Понекад је тај објективни свијет сагледан из ироничне перспективе, као у пјесми „Праизведба”, која је испјевана на „Светски дан књиге”, 24. априла 2017. године, а исмијава цивилизацијска достигнућа нашег времена. Пјесницињи се, док посматра у једној краткој телевизијској објави читалачке способности „робота”, ипак учинило, да је „онако бесмртан, помало умро”, прије него што се уписао у странице вјечности.

Субјективни лирски свијет Тање Крагујевић дубоко је утемељен у прожимању прошлости и садашњости. Пјеснициња наглашава да јој је потребно *читаво шиолеће* да би у њему прочитала своје *прво слово*. Управо у тој потрази за својим „првим словом” и отварају се субјективна значења и лирски доживљаји. Тај пут разоткривања субјективног свијета заснован је синестезијским склоповима свјетлости која *шече у звуку*, као и на потрази *шойле вечности под кожом* коју на најбољи начин освјетљавају *пруће сунчаног саша*. Укрштање свијета емоција са свјетлосном симболиком креће се од враћања у свијет

дјетињства, прожетог драгим сликама родитеља и завичајних топоса, као и првих младалачких лирских слутњи и емоција, а завршава се у *семиошници предграђа*, као и у разноликим значењима града који нас тјерају да се „отворимо” и без било каквих ограда разоткријемо тај свијет „у себи”. Најснажнији потицај за разоткривањем онога што је дубоко „у нама” проналазимо у насловној пјесми „Ekstravaganza”, а проистиче из пјесницињиног суочавања са дубоким и колоритним зјенама и погледом једне раскошне мачке која се сунчала ту, испод ње, два спрата ниже, на *лиму четвртој спирали*. Понекад такве дубинске самоанализе подстичу суочавање са судбином изваљеног стогодишњег дрвета, из пјесме „Стабла”, које упућује на преиспитивање човјековог трајања и усуда овоземљаске пролазности. Понекад се снажне емоције испољавају кроз доживљај душе заробљене у *шелу руже* са које опадају последње цвијетне латице. Суштинско прожимање свијета „у нама” са пјесничким стварањем, Тања Крагујевић наслућује у симболици воде. У пјесми „Питање форме” воду препознаје као стање у којем човјекова душа утоне без остатка, а што у великој мјери подсјећа на сам стваралачки чин у којем проналазимо оно најдубље *стање пјесме у себи* и сл.

У истом таквом укрштеном амбијенту предграђа и града, периферије и центра, у прожимању субјективних и објективних доживљаја и сазнања, рађа се и трећи лирски свијет Тање Крагујевић. Онај свијет у којем доминирају метафизичка духовност и потреба да се проникне у *спремниште Творца*, а гдје се *рађају приче* и свеколики други облици умјетности. У том смислу веома су ва-

жне завршне пјесме ове књиге „Тамо”, „Кос”, „Без збогом”, „Силазак”, „Обала спаса” и сл. Тај свијет који се налази „над нама” метафорички се оглашава у форми *величанствених зидова неба*, као пјесничка умјетност на *граничним пољима*, коштица људске душе *што лућа и што се пића*. У пјесми „Тамо, пјеснициња се у својеврсној молитви обраћа Богу. Одаје му признање да је *учиољ дикције постојања* и жуди са *шихим корацама* и *шихим стварима* које ће је дочекати на том другом свијету, а затим се гласно пита хоће ли је тамо *препознати вољени* када се појави *наша* и *без родног омиљка речи*.

Сваким суштинским стихом збирке *Ekstravaganza*, Тања Крагујевић жели да нам сугерише како се изворно мјесто поезије налази у просторима дубоких емоција и субјективности, као и у снази отворених чула која нам помажу да препознамо или наслутимо лирска чворишта у лавиринтима свеколике објективне стварности. Кроз укрштање и прожимање та два свијета, пјеснициња нас уводи и у трећи, најдубљи и насложенији свијет који се налази „над нама”, у просторима метафизичке духовности, гдје можемо да трагамо и за оним вишим смислом трајања. Цјелином овог значењски густог лирског рукописа, изражено је настојање да се поврати онај аутентични смисао пјевања и доживљаја свијета „у нама”, „изван нас” и „над нама”. Таква поезија ће можда одуховити збуњено биће човјека, васкрснути му вјеру и наду да опстане у савременом свијету сазданом на противурјечним цивилизацијским постигнућима. Можда ће га упутити у пуни смисао постојања и стварања, а можда ће остати само једна варљива

сјена онолико блиска и пријем-
чива свима нама колико смо спо-
собни да као читаоци повјерујемо
у свеколику моћ и значења поези-
је и умјетности уопше.